

ISPITIVANJE EFIKASNOSTI VISOKOG STRUKOVNOG OBRAZOVANJA

Ana Jović Vuković¹, Nataša Papić-Blagojević²

^{1,2} Visoka poslovna škola strukovnih studija Novi Sad, Srbija

¹dr.ana.jovicic@gmail.com, ²npapic.blagojevic@gmail.com

Kratak sadržaj: Cilj rada je da ispita efikasnost visokog strukovnog obrazovanja kroz percepciju prisutnosti znanja, sposobnosti i veština koje je potrebno da visokoškolske institucije razviju kod studenata, kao i kroz postojanje četiri odabrane karakteristike efikasne visokoškolske institucije. U istraživanju je učestvovalo pet visokih strukovnih škola, a uzorak je činio 361 student. Analizom rezultata na ispitanoj uzorku studenata utvđene su umereno pozitivne srednje vrednosti varijabli. Rezultati ukazuju da prema mišljenju studenata visokoškolske strukovne škole u najvećoj meri razvijaju znanje, dok su meke veštine manje zastupljene. Pored formalnih znanja i veština neophodnih za obavljanje posla, visoke strukovne škole trebale bi da studentima ponude i različite programe razvoja mekih veština koje im kasnije mogu pomoći prilikom zaposlenja, ali i za uspešno rešavanje različitih životnih situacija.

Ključne reči: efikasnost obrazovanja, visoko strukovno obrazovanje, meke veštine, visoke strukovne škole

ANALYSIS OF THE EFFICIENCY OF HIGHER VOCATIONAL EDUCATION

Abstract: The aim of this paper is to examine the effectiveness of higher vocational education through the perception of the presence of knowledge, abilities, and skills needed to develop in students, as well as through the existence of four selected characteristics of an effective higher education institution. The research included five higher vocational schools and 361 students. The results have shown moderately positive mean values of variables and indicate that higher vocational schools are mostly focused on knowledge, while soft skills are less represented. The results indicate that higher vocation schools, besides the formal knowledge and skills, should also offer students various soft skills development programs that can later help them both in future employment and in successful resolving of various life situations.

Key Words: efficiency in education, higher vocational education, soft skills, higher vocational schools

1. UVOD

Obrazovni sistem svake zemlje treba da obezbedi pojedincu da razvije znanja i veštine potrebne za život, lični razvoj i uključivanje na tržište rada. Reforme u visokom obrazovanju u Srbiji posebno su izražene tokom protekle decenije, a transformacija i promene u sektoru visokog strukovnog obrazovanja i dalje traju. U promenljivom okruženju koje su nametnule nove okolnosti života, gde se zahtevi studenata, ali i drugih stejkholdera konstantno menjaju i proširuju, kvalitet usluga visokog obrazovanja ima dominantnu ulogu. Adaptiranje na nove uslove okruženja i ekonomiji baziranoj na znanju, zahteva obezbeđenje usluge visokog obrazovanja kontinuiranog kvaliteta i efikasnosti [1,2]

Potreba za ispitivanjem efikasnosti visokog obrazovanja proistekla je iz četiri ključna razloga [3] :

a) visoko obrazovanje i dalje pokazuje relativno nisku funkcionalnost stečenog znanja; b) ekonomija ne prepoznaje zanimanja za koja se studenti obrazuju kroz svoje studije; v) prisutna je konformistička orijentacija ka pružanju gotovog znanja gde je fokus na pamćenju, dok se intelektualni naponi zanemaruju; g) ekonomska i finansijska kriza imala je negativan uticaj na obrazovanje, a kriza u kvalitetu obrazovanja je već utvrđena.

Pored toga, Allais [4] navodi da su nedostaci veština, kao što su nedostatak sposobnosti rešavanja problema, kritičkog razmišljanja, preduzetničkog duha i kreativnosti, zajedno sa nefleksibilnim tržištem rada, vodeći uzroci nezaposlenosti diplomiranih studenata [5].

Od visokoobrazovnih institucija, a među njima i strukovnih visokoškolskih institucija, očekuje se da pored stručnih znanja i veština potrebnih za uspešno pronalaženje zaposlenja i kvalitetnog i uspešnog obavljanja istog, studente osnaži i kroz usvajanje mekih veština poput timskog rada, liderstva, kritičkog razmišljanja, komunikacionih osobina i drugog. Razvoj ovih veština od ključnog je značaja za efikasno i efektivno korišćenje stručnih znanja i tehničkih veština. Ovladavanje ovim veštinama omogućice studentima lakše zaposlenje, lakše napredovanje, pomažući čak i kod promene zanimanja i karijere, s obzirom da se radi o veštinama koje su prenosive i primenljive u svim profesijama.

Cilj rada je da ispita efikasnost visokog strukovnog obrazovanja kroz percepciju prisutnosti znanja i odabranih sposobnosti i veština koje je potrebno da visokoškolske institucije razviju kod studenata, kao i kroz postojanje četiri

ključne karakteristike efikasne visokoškolske institucije – kvaliteta, interaktivnosti, objektivnog sistema ocenjivanja i dostupnosti profesora.

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje efikasnosti visokog strukovnog obrazovanja sprovedeno je u okviru razvojno-istraživačkog projekta finansiranog od strane Pokrajinskog sekretarijata za visoko obrazovanje i naučnoistraživačku delatnost, u okviru kog je sprovedeno je terensko istraživanje u visokim strukovnim školama na teritoriji AP Vojvodine, tokom 2019. godine.

Uzorak je činio 361 student, a u istraživanju je učestvovalo pet visokih strukovnih škola. Anketirani su studenti sa Visoke tehničke škole strukovnih studija u Novom Sadu (40%), Visoke poslovne škole strukovnih studija u Novom Sadu (28%), Visoke škole strukovnih studija za menadžment i poslovne komunikacije iz Sremskih Karlovaca (8%), Visoke škole strukovnih studija za obrazovanje vaspitača i trenera iz Subotice (13%) i Visoke tehničke škole strukovnih studija iz Zrenjanina (11%).

Kada je u pitanju polna struktura ispitanika, anketirano je 126 studenata muškog pola i 232 studenta ženskog pola. Dominantan broj ispitanika koji su završili srednju stručnu školu (293 ispitanika) u odnosu na broj ispitanika koji su završili gimnaziju (65 ispitanika). Prema mestu stalnog boravka, od čega je 122 studenta sa stalnim mestom boravka na selu, a 233 sa stalnim mestom boravka u gradu.

Takođe, ispitano je i koju godinu studija studenti pohađaju, kao i u kom su statusu kada je u pitanju finansiranje studija. U posmatranom uzorku, najveći je udeo studenata druge godine (37%), dok je nešto manji udeo studenata prve (30%) i treće godine (33%), mada se može izvesti zaključak da je svaka godina studija u posmatranom uzorku zastupljena u vrlo sličnom procentu. Prema statusu studenata, najveći broj ispitanih studenata se školuje o trošku budžeta Republike Srbije, čak 70%, dok 30% studenata plaća školarinu iz sopstvenih sredstava.

Upitnik se sastojao iz dva dela. Prvi deo podrazumevao je ispitivanje socio-demografskih karakteristika ispitanika kako bi se stekao potpuniji uvid u strukturu ispitanih studenata, dok se ključni deo istraživanja odnosi na ispitivanje efikasnosti visokog obrazovanja, gde su posmatrane dve grupe karakteristika. Prva grupa obuhvata karakteristike koje opisuju efikasnije obrazovanje, a druga grupa obuhvata karakteristike koje se odnose na odlike efikasnih visokoškolskih ustanova.

Za prvu grupu formirana je lista od devet svojstava koje bi efikasne visokoškolske ustanove trebale da razviju kod studenata: fleksibilnost, timski rad, kolegijalnost, kreativnost, kooperativnost, kritičko razmišljanje, kognitivne veštine, znanje i preduzetnički duh, a za drugu grupu je formirana lista sa četiri karakteristike efikasnog visokog obrazovanja: kvalitet, interaktivnost, objektivan sistem ocenjivanja i dostupnost profesora. Varijable su preuzete i adaptirane prema prethodnom istraživanju [3].

Analiza rezultata podrazumevala je deskriptivnu statistiku i frekventnu analizu. Izračunata je učestalost pojavljivanja pojedinačnih karakteristika u obe grupe i identifikovane su one sa najvećom frekvencijom.

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Na osnovu Tabele 1. može se zaključiti da su sve posmatrane osobine gotovo podjednako zastupljene u posmatranim institucijama, odnosno da im je srednja vrednost vrlo bliska oceni 4, što govori u prilog tome da su posmatrane karakteristike prisutne i prepoznate od strane anketiranih studenata u većoj meri. Studenti sa najvišom ocenom ocenjuju promenljivu *znanje* ($M=4,17$) tvrdeći time da je ova karakteristika obrazovnog procesa najzastupljenija u obrazovnoj instituciji u kojoj se školuju. Sledi promenljiva pod nazivom *kolegijalnost* sa srednjom vrednošću $M=4,00$.

Tabela 1. Deskriptivna statistika – efikasnije obrazovanje

Varijabla	Veličina uzorka	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	Stand.devijacija
Fleksibilnost	360	1	5	3,78	,878
Timski rad	361	1	5	3,70	,968
Kolegijalnost	361	1	5	4,00	,968
Kreativnost	359	1	5	3,69	1,055
Kooperativnost	355	1	5	3,65	,901
Kritičko razmišljanje	359	1	5	3,61	,911
Kognitivne veštine	360	1	5	3,67	,858
Znanje	360	1	5	4,17	,839
Preduzetnički duh	359	1	5	3,85	1,000

Izvor: [6]

Detaljnijom analizom učestalosti pojavljivanja pojedinačnih karakteristika, potvrđeno je da najveću frekvenciju ima karakteristika *znanje* kod koje se ocene 4 i 5 pojavljuju u istom procentu od čak 40,2%. Promenljivu *kooperativnost* 40,4% ispitanika je ocenilo ocenom 4, ali je ukupna prosečna ocena niža pošto samo 16,6% ispitanika smatra da je ova osobina u velikoj meri (ocena 5) karakteristična za obrazovni proces njihove

visokoškolske institucije.

Najnižu srednju vrednost pokazuje promenljiva *kritičko razmišljanje*, koja se prema ocenama studenata najmanje razvija tokom obrazovnog procesa na u visokoškolskoj instituciji koju pohađaju.

U Tabeli 2. prikazani su rezultati deskriptivne statistike za drugu grupu karakteristika koje se tiču efikasnosti visokog obrazovanja u okviru koje su sagledane četiri karakteristike.

Promenljiva *dostupnost profesora* ocenjena je najvišom prosečnom ocenom $M=4,30$, mada su i ostale osobine visoko ocenjene prosečnom ocenom bliskom oceni 4, što govori u prilog tome da su u posmatranim ustanovama sve karakteristike zastupljene u većoj meri. Najnižu srednju vrednost pokazala je varijabla *interaktivnost* $M=3,90$.

Tabela 2. Deskriptivna statistika- karakteristike visokoobrazovne institucije

Varijabla	Veličina uzorka	Minimum	Maksimum	Srednja vrednost	Stand.devijacija
Kvalitet	360	1	5	3,93	,838
Interaktivnost	359	1	5	3,90	,850
Objektivan sistem ocenjivanja	360	1	5	4,09	,864
Dostupnost profesora	360	2	5	4,30	,820

Izvor: [6]

Detaljnijom analizom učestalosti pojavljivanja posmatranih karakteristika, ustanovljeno je da najveći broj studenata 50,1% smatra da su profesori dostupni u velikoj meri, odnosno ovu osobinu je ocenio ocenom 5, dok najmanji broj studenata (25,5%) smatra da je interaktivnost zastupljena u nastavnom procesu.

4. ZAKLJUČAK

Rezultati deskriptivne statistike na uzorku studenata visokih strukovnih škola po pitanju karakteristika koje visokoškolske institucije razvijaju kod studenata pokazuju umereno pozitivnu prisutnost. Pored varijable znanje, koje prema Clark [7] predstavlja glavni element visokog obrazovanja, odnosno „materijal“ koji se proizvodi, prenosi i usavršava, po pitanju mekih veština studenti su navodili da su su kolegijalnost i preduzetnički duh najzastupljenije. Kada se sagledaju rezultati deskriptivne statistike koji se odnose na karakteristike visokoobrazovne institucije koju pohađaju studenti su dostupnost profesora izdvojili kao najzastupljeniju.

S obzirom da su studenti prepoznali da su razvoj kritičkog mišljenja, kognitivne veštine i kooperativnost manje prisutne, visoke strukovne škole bi trebale da pored formalnih veština, neophodnih za obavljanje posla, razvijaju i meke veštine koje studentima kasnije mogu pomoći u budućim poslovnim i životnim situacijama, što je moguće postići kroz unapređenje postojećih kurikuluma ili dodatne kurseve neformalnog obrazovanja koji se mogu ponuditi studentima.

Zahvalnost: Rad je deo projekta *Analiza kvaliteta i efikasnosti nastavnog procesa u visokim strukovnim školama na teritoriji AP Vojvodine* podržanog od strane Pokrajinskog sekretarijata za visoko obrazovanje i naučnoistraživačku delatnost AP Vojvodine.

5. LITERATURA

- [1] Damjanović, J. Jovičić Vuković, A. Papić-Blagojević, N. (2020). *Kvalitet usluge visokog strukovnog obrazovanja kroz primer dobre prakse*. XXVI Skup Trendovi razvoja: "Inovacije u modernom obrazovanju", Kopaonik, 16. -19. 02. 2020. dostupno na http://www.trend.uns.ac.rs/stskup/trend_2020/radovi/T1.5/T1.5-14.pdf
- [2] Tasić, N. *Model ključnih indikatora performansi institucija visokog obrazovanja*. Doktorska disertacija, Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet tehničkih nauka, 2017.
- [3] Ratkovic Njegovan, B., Vukadinovic, M. Serbian Students Assessing Higher Education in Serbia and Abroad. *Giornale italiano di pedagogia sperimentale*, 24(1), 21-41., 2016.
- [4] Allais, S. *Will skills save us? Rethinking the relationships between vocational education, skills development policies, and social policy in South Africa*. *International Journal of Educational Development*, 32(5), 632-642, 2012.
- [5] Collier, M. W. *Critical Thinking Instruction in Academia: What can the U.S. Intelligence Community Expect?* *Journal of Strategic Security*, 6(5), 61-64, 2013.
- [6] Papić-Blagojević, N. Maksimović, B. Vukadinović, M. Jošanov-Vrgović, I. Jovičić Vuković, A. Vlaović Begović S. Bolesnikov, D. *Analiza kvaliteta i efikasnosti nastavnog procesa u visokim strukovnim školama na teritoriji AP Vojvodine, Narativni izveštaj*, Visoka poslovna škola strukovnih studija Novi Sad, Novi Sad, 2019,
- [6] Clark, B. *The Higher Education System: Academic Organization in CrossNational Perspective*. Berkeley: University of California Press., 1983.